

Шановні вчителі, керівники учнівських робіт для Міжнародного конкурсу з українознавства!

Ми щиро вдячні за те, що ви зацікавилися конкурсом учнівських робіт з українознавства, який щорічно проводить Науково-дослідний інститут українознавства. Можливо, ви вже встигли в загальних рисах ознайомитися з офіційною документацією та правилами конкурсу, проте ми розуміємо, що велике навантаження у школі не залишає часу на опанування розгорнутих методичних рекомендацій. Через це ми підготували короткий текст, у якому стисло розповідається про основи наукової роботи та особливості проведення учнівського дослідження.

Отже, ваш учень або учениця вирішив (ла) написати своє перше наукове дослідження. Проте з чого його почати, як обрати тему, як готувати текст? Щоб дати учневі відповідь на ці питання спробуємо по черзі пригадати всі етапи підготовки наукової роботи.

1. Вибір ТЕМИ. Це найвідповідальніший і найскладніший момент. Тему потрібно обирати так, щоб вона була насамперед цікавою авторові (авторці), тобто немає сенсу пропонувати учневі писати роботу про Тараса Шевченка, якщо його (її) анітрохи не хвилює поезія XIX ст. У такому випадку краще обрати щось ближче до зацікавлень дитини. Якщо учень любить спорт – хай пише про історію розвитку українського спорту, якщо любить своє місто чи село, хай пише про нього, любить моду – хай простежує вплив модних тенденцій на стосунки між тинейджерами або розвиток дизайнерських центрів у незалежній Україні, любить техніку – хай пише про роль смартфонів у навчанні та дозвіллі українських школярів. Будь-що, що оточує учня (ученицю) у його (її) повсякденному житті, може стати темою для дослідження. Головна проблема полягає у тому, як це дослідження зробити оригінальним і самостійним. Це приводить нас до наступного етапу.
2. Кожна конкурсна робота повинна мати ЗМІСТ (план) роботи. Здебільшого на цьому етапі допомога вчителя потрібна чи не найбільше, адже важливо систематизувати інформацію, яку отримує учень у процесі дослідження. Стандартний зміст роботи складається з таких етапів: вступ, основна частина (розділ 1, розділ 2 тощо) та висновки.
3. ВСТУП. ДОСЛІДНИЦЬКЕ ПИТАННЯ. МЕТА, ОБ'ЄКТ і ПРЕДМЕТ дослідження. У вступі розкривається дослідницька проблема, мета, його актуальність, новизна роботи та завдання дослідження. ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОБЛЕМА – це те, що власне цікавить учня у межах обраної теми. Наприклад, вивчаючи своє село, дитина може поставити перед собою чимало питань: якою була історія цього села, яке походження його назви, яким підприємництвом займаються його мешканці, як у селі розважається молодь, яким є навчання в сільській школі. Кожне з них заслуговує на окрему увагу і окреме дослідження. Метою дослідження є отримання відповіді на дослідницьке питання.

ОБ'ЄКТ дослідження – це те явище (процес), яке створює досліджувану автором проблемну ситуацію і обране для вивчення. Наприклад: Провідні концепції доби Української революції. Національно-культурні традиції Покуття поч. ХХ ст. Тенденції молодіжної субкультури ХХІ ст.

Натомість ПРЕДМЕТ дослідження – частина об'єкта дослідження, його значущі властивості, особливості або сторони. Предмет дослідження визначає тему наукової роботи.

це властивості об'єкту, його особливості, процеси, які з ним пов'язані, тобто те, що з цим об'єктом відбувається. Наприклад, предметом дослідження можуть стати особливості малого бізнесу у сільських населених пунктах, повсякдення жителів села під час Другої світової війни, форми дозвілля молоді у сільській місцевості.

Державотворчі ідеї Михайла Грушевського. Народний світогляд у пісенній творчості Покуття. Львівський молодіжний «стріт-арт».

4. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Після того як учень з'ясував (ла), що саме хоче дослідити, тепер важливо допомогти їй (йому) зрозуміти, як це зробити. Для цього треба розібратися з таким поняттям як «методи дослідження».

Метод – це спосіб досягнення поставленої мети і завдань дослідження, сукупність прийомів практичного або теоретичного осмислення дійсності, підпорядкованих розв'язанню конкретного завдання (спостереження, порівняння, експеримент, аналіз, синтез, узагальнення, історичний, системний і т. д.)

Спеціальні методи дослідження характерні для окремих дисциплін, наприклад, філологи проводять семантичний аналіз тексту, історики застосовують історико-порівняльний метод, соціологи вдаються до контент-аналізу ЗМІ тощо.

При проведенні соціологічного зрізу в ході опитування, анкетування використовують кількісні і якісні методи. КІЛЬКІСНІ МЕТОДИ – це ті, які оперують точними цифрами, статистикою. ЯКІСНІ МЕТОДИ – це неформалізовані дослідження, спрямовані на виявлення інформації, яку респондент не може або не хоче надавати досліднику або навіть не усвідомлює через непрямі запитання.

5. ІСТОРИОГРАФІЯ – перед тим, як розпочинати власне дослідження учень повинен ознайомитися з працями попередників, що займалися вивченням цієї теми. Зрозуміло, що робота школяра не вимагає ґрунтовного історіографічного розділу, проте за бажанням дитина може зробити короткий аналіз хоча б кількох основних праць з обраної теми.
6. ДЖЕРЕЛА. Здебільшого наукове дослідження передбачає залучення багатьох джерел. Це можуть бути результати власних опитувань, спостережень, архівні дані, матеріали ЗМІ, інтерв'ю, плакати, реклама, художня література тощо. Тобто джерела – це те, що несе первинну інформацію про об'єкт дослідження. Наприклад, якщо учень пише про сучасне весілля у м. Харкові, джерелами можуть стати власні спостереження на харківських весіллях, інтерв'ю харків'ян, які бували на весіллях, матеріали місцевих газет, телесюжети, розповіді весільних

музикантів, тамади, твори письменників, де зустрічаються весільні епізоди у цьому місті тощо. Проте **УВАГА!** Не слід плутати **ДЖЕРЕЛА** та використану **ЛІТЕРАТУРУ**. Джерела містять лише первинну інформацію про явище, а література (мається на увазі наукова, а не художня) передбачає аналіз цієї первинної інформації. Тобто якщо дитина візьме до рук, наприклад, дослідження етнолога С. Маховської «“Ой, з-за гори старостоньки”: Весільні традиції Слобожанщини кінця ХІХ – початку ХХІ ст.», присвячену слобожанському весіллю, вона вже не буде джерелом, а увійде до списку літератури наприкінці роботи. І ще важливо розуміти, що всі джерела та література повинні використовуватися після належного оформлення на них посилань. Якщо учень слово в слово переписує вислів певного автора – це цитата, її слід взяти в лапки, а після неї поставити відповідне посилання. **ПОСИЛАННЯ** є обов’язковою складовою наукової роботи. Посилання у розділах робляться на матеріали (книги, статті, Інтернет-ресурси, власні джерела тощо), які використовує дослідник. Посилання оформлюються у квадратних дужках. Наприклад: [7, С.10], де перша цифра – це порядковий номер позиції у списку літератури та джерел, а друга – сторінка, на якій міститься використана інформація. Якщо дослівний текст у лапки взятий не був, він автоматично вважається **ПЛАГІАТОМ**. Переказ думок інших авторів своїми словами допускається, але також за умови наявності відповідних посилань. Не менш важливо посилатися на власні матеріали, наприклад, усні чи письмові опитування, а також на усі використані джерела (архівні, матеріали ЗМІ, ілюстративний матеріал).

7. **Переходимо до ОСНОВНОЇ ЧАСТИНИ.** Робота може складатися з кількох розділів, кожен з яких має власну назву, що розкриває певний аспект дослідження. Розділи здебільшого також мають вступ, основну частину і висновки. Для зручності можна виокремити підрозділи, які б розкривали вужчі аспекти дослідження. У розділах розкриваються основні положення роботи, виконуються поставлені завдання.
8. **ВИСНОВКИ.** Висновки містять відповідь на завдання дослідження. Вони повинні відповідати тій інформації, про яку йдеться у розділах і не можуть презентувати нові аспекти дослідження. Не варто боятися вказувати у висновках те, що з різних причин не вдалося у процесі дослідження, адже це також важливий досвід, який дитина повинна осмислити та прописати.
9. Наприкінці роботи розміщується **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.** Важливо, щоб у ньому було зазначені лише ті позиції, які реально використовувалися у роботі.
10. У разі потреби робота може містити **ДОДАТКИ**, їхній обсяг не рахується у загальній кількості сторінок. Додатками можуть бути таблиці, схеми, карти, фото-, аудіо-, відео- матеріали, тощо. Всі вони повинні мати відповідну атрибуцію: наприклад, де, коли, ким і з ким зроблено фото/ аудіо/ відеозапис. Також аудіо і відеозаписи треба прикласти до роботи окремим файлом.

Проте перш ніж розпочати роботу з учнями, хочемо нагадати про кілька важливих правил, що діють під час конкурсу українознавства:

1. Дослідження повинне бути САМОСТІЙНИМ. Його тему обирає УЧЕНЬ, його виконує УЧЕНЬ, його оформлює УЧЕНЬ. Роль ВЧИТЕЛЯ виключно консультативна, він (вона) може порадити з вибором теми, розповісти, як краще писати наукову роботу, проте в жодному разі не може нав'язувати власне бачення та власні зацікавлення.
2. Конкурсна робота не повинна містити жодного ПЛАГІАТУ, тобто фрагментів чужих текстів без відповідних посилань на автора. Всі отримані дослідження будуть перевірятися за допомогою спеціальної комп'ютерної програми, і тексти менше ніж з 80% унікальності допущені не будуть. Через це обов'язковою умовою є надсилання електронної версії роботи – дослідження виключно на паперових носіях будуть автоматично відхилені. Крім того, у разі виявлення плагіату рецензенти надсилатимуть відповідне інформаційне повідомлення на ім'я директора школи, тому просимо вас бути пильними.
3. ОФОРМЛЕННЯ робіт повинне відповідати чинним правилам та не бути надміру дорогим чи претензійним. Це не означає заборону творчого оформлення роботи, в жодному разі, йдеться передусім про надмірні витрати, котрі не позначаються на якості роботи і не впливають на оцінку, наприклад, ламіновані сторінки, фотопапір, дорогі папки тощо. Рекомендується надсилати роботи у звичайній папці-скоросшивачі з прозорою першою обкладинкою.
4. ОБСЯГ роботи до 25. Шрифт – Times New Roman, кегль 14. Поля: ліве – 3 см., праве – 1,5 см., верхнє і нижнє – 2 см. Міжрядковий інтервал 1,5. Титульна сторінка повинна містити лише назву роботи і НЕ містити ПІБ автора. Роботи, що перевищують дозволений обсяг, допущені не будуть.
5. Вчителі, які супроводжують учнів на конкурс, не допускаються всередину аудиторій, де проходять конкурсні завдання. Тобто, ні під час письмових завдань, ні під час захисту робіт, вчителі не зможуть знаходитися поряд з дітьми.